

А.К. Солодка,

докторант Інституту проблем виховання НАПН України, кандидат педагогічних наук, доцент

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД КРОСКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Солодка А.К.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД КРОСКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті подаються результати дослідження: «Теоретико-методичні засади кроскультурної взаємодії учасників педагогічного процесу вищих навчальних закладів». На підставі обґрунтування методологічних основ досліджуваної проблеми представлено теоретико-методичні засади дослідження, здійснюється аналіз його результатів на основі реалізації в навчально-виховному процесі теоретико-концептуальної моделі, методики та методичного забезпечення процесу формування готовності учасників педагогічного процесу до кроскультурної взаємодії, виявляються причини стійких змін в особистісній культурі учасників кроскультурної взаємодії, надаються підтвердження позитивної динаміки її проявів на рівні готовності до кроскультурної взаємодії.

Ключові слова: кроскультурна взаємодія, учасники педагогічного процесу, кроскультурний контекст, особистісна культура, особистісний (внутрішній) контекст, соціокультурний (зовнішній) контекст, готовність учасників педагогічного процесу до кроскультурної взаємодії, фасилітація кроскультурної взаємодії.

Solodka A.K.

RESEARCH RESULTS OF THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BACKGROUNDS OF CROSS-CULTURAL INTERACTION BETWEEN PARTICIPANTS OF THE PEDAGOGICAL PROCESS AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The article deals with the results of the research "Theoretical and Methodical Backgrounds of Cross-cultural Interaction between Participants of Pedagogical Process at Higher Education Institutions". According to the study of methodological backgrounds of the researched problem the article presents theoretical and methodical backgrounds of the research and carries out its analysis on the basis of implementation of theoretical and conceptual models, methods and methodological support to the process of the formation of readiness of pedagogical process participants for cross-cultural interaction in educational process, finds out the reasons of persistent changes in their personal culture, provides confirmation of positive dynamics of its manifestations on the level of readiness for cross-cultural interaction.

Key words: cross-cultural interaction, participants of pedagogical process, cross-cultural context, personal culture, personal (internal) context, sociocultural (external) context, readiness of educational process participants for cross-cultural interaction, facilitation of cross-cultural interaction.

Солодкая А.К.

РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИХ ОСНОВ КРОСС-КУЛЬТУРНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ УЧАСТНИКОВ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ПРОЦЕССА ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

В статье представлены результаты исследования «Теоретико-методические основы кросс-культурного взаимодействия участников педагогического процесса высших учебных заведений». В результате обоснования методологических оснований исследуемой проблемы представлены теоретико-методические основы исследования, осуществляется анализ его результатов на основе реализации в учебно-воспитательном процессе теоретико-концептуальной модели, методики и методического обеспечения процесса формирования готовности участников педагогического процесса к кросс-культурному взаимодействию, выявляются причины стойких изменений в личностной культуре участников кросс-культурного взаимодействия, представлены подтверждения позитивной динамики ее проявлений на уровне готовности к кросс-культурному взаимодействию.

Ключевые слова: кросс-культурное взаимодействие, участники педагогического процесса, кросс-культурный контекст, личностная культура, личностный (внутренний контекст), социокультурный (внешний) контекст, готовность участников педагогического процесса к кросс-культурному взаимодействию, фасилитация кросс-культурного взаимодействия.

Актуальність теми зумовлена сучасними тенденціями світового розвитку, які окреслили необхідність виховання особистості, готової до міжкультурної співпраці та здатної ефективно здійснювати кроскультурну взаємодію. Кроскультурна взаємодія є способом розвитку культури, засобом здійснення комунікативних зв'язків, оскільки під її впливом відбуваються динамічні зміни у сфері культурної діяльності взаємодіючих культур, з'являються нові елементи культури й нові форми культурної активності, корегуються ціннісні орієнтири, моделі поведінки, картини світу, способи життя.

Інтеграція України у світовий освітній та інформаційний простір пов'язана з пошуком нових шляхів формування особистості, яка вільно орієнтується в полікультурному світі, розуміє логіку, контексти, цінності та смисли різних культур, втілюючи їх в особистісній екзистенціальній позиції та гідних зразках цивілізованої поведінки у взаємодії з представниками інших культур.

Науковий інтерес до кроскультурної взаємодії з'явився в численних зарубіжних антропологічних дослідженнях на початку ХХ століття. У працях Р. Бенедикт, Ф. Боаса, С. Бочнера, В. Гудікунста, А. Кардинера, Ю. Кіма, Дж. Мердок, М. Мід, Л. Моргана, Е. Тайлора, Дж. Вайтінга, Дж. Фрейзера, І. Чайлда кроскультурний підхід визначено як методологічну стратегію пізнання культур на основі рівності, універсальності та культурної специфічності.

Дослідження кроскультурної психології, зокрема Дж. Беррі, П. Боскі, Д. Мацумото, Р. Наролла, Р. Коха, Д. Сема, Х. Триандіса, І. Брунової-Калісецької, О. Кочубейник, О. Аймаганбетової, зробили свій внесок у розкриття ціннісних підстав кроскультурної взаємодії, фіксування механізмів психічного життя людини залежно від типу культури, ціннісних настанов і стереотипів, які проявляються в поведінці людей (А. Геннеп, Ф. Клакхон, А. Радкліфф-Браун, Ф. Стродбек, Г. Хофстеде, С. Шварц).

Вагомим здобутком науки в дослідженні окресленої проблеми слід вважати праці з питань, які пов'язані з культурним орієнтуванням (Р. Брислінг, Д. Бавук, Т. Йошіда, П. Педерсон, Р. Пейт); кроскультурним навчанням (М. Беннет, С. Вісвесваран, С. Дешпенді, Т. Йошіда, Д. Ландіс, Х. Триандіс, А. Хорварт); полікультурною (Ю. Бос-Нюнінг, Х. Гепферт, А. Джуринський, Г. Дмитрієв, Ю. Зандфукс, М. Крюгер-Потратц, Ю. Сорокін, Є. Тарасов, Г. Померін, М. Хоманн, Ю. Шміт та ін.), міжнародною (Дж. Беккер, Х. Томмас, Б. Ліаск, Дж. Найт) та глобальною освітою (Р. Хенві та ін.), адаптацією особистості до нового культурного середовища (В. Карасик, Н. Лебедева, К. Оберг, Т. Стефаненко, Є. Тарасов та ін.).

Однак, незважаючи на багаточисельність досліджень, феномен кроскультурної взаємодії й дотепер не знайшов адекватного відображення в педагогічних дослідженнях вітчизняних і зарубіжних авторів. Його особливості в умовах взаємодії учасників педагогічного процесу практично не розглядалися. У науковій літературі не представлена на належному рівні характеристика значущих аспектів та елементів кроскультурної інтеракції, її вплив на особистість, а також розвиток аксіологічних настанов особистості на основі її збагачення універсальними та національно-специфічними цінностями своєї та інших культур у кроскультурній взаємодії.

Недостатня розробленість досліджуваної проблеми зумовили вибір теми дослідження.

Метою статті є висвітлення результатів дослідження: «Теоретико-методичні засади кроскультурної взаємодії учасників педагогічного процесу вищих навчальних закладів». Завданням статті є: на підставі обґрунтування методологічних основ досліджуваної проблеми представити теоретико-методичні засади дослідження та дати аналіз його результатів. Концепція дослідження ґрунтується на методологічному, теоретичному та практичному рівнях.

Методологічний рівень відображає взаємозв'язок фундаментальних наукових підходів (діалогічного, контекстного, аксіологічного, фасилітаційного) до вивчення проблеми, які використано під час дослідження.

Діалогічний підхід передбачає, що діалог виступає унікальною та універсальною формою взаємодії. Ґрунтуючись на рівноправності культур, він дозволяє зберегти їх різноманіття шляхом взаємного прийняття та обміну цінностями, постає механізмом самодетермінації особистості, способом набуття й сприйняття світу у світоглядній парадигмі «Я — Інший». Діалог є простором міжсуб'єктної взаємодії суб'єктів педагогічного процесу на соціально-культурному, міжособистісному та внутрішньоособистісному рівнях і, таким чином, виступає механізмом коригування поведінки людини у співвідношенні з нормативними еталонами, ідеалами й цінностями інших культур.

Контекстний підхід передбачає розгляд кроскультурного контексту як моделі діалогу та механізму розвитку особистості на перетині культур.

Аксіологічний підхід сприяє розумінню, осмисленню, усвідомленню й прийняттю цінностей інших культур на рівні особистісних смислів, тобто становленню їхнього ціннісного сприйняття; забезпечує вибір особистістю основної лінії прояву цінностей в різних культурах; пояснює соціокультурні трансформації особистості в процесі кроскультурної взаємодії.

Фасилітаційний підхід дозволяє знайти шляхи посилення продуктивності виховання

особистості на перетині культур шляхом особливого стилю взаємодії учасників педагогічного процесу та особистості педагога. Усвідомлення особистісної цілісності студента, мистецтво його пізнання та розуміння, прийняття його особистості, розвиток його суб'єктної активності переносить фасилітаційну взаємодію педагогічного процесу в площину відчуття Іншого, емоційно-проникнення у світ людини.

Теоретичний рівень концепції дає можливість визначити систему вихідних понять, що складають основу розуміння явища «кроскультурна взаємодія», здійснити аналіз і синтез досліджуваного явища. Цей рівень передбачає визначення сукупності філософських, психолого-педагогічних положень, необхідних для вивчення та вирішення проблем кроскультурної взаємодії учасників педагогічного процесу, що є основою для конструювання його змісту, форм і вибору методів виховання.

Практичний рівень концепції припускає експериментальну апробацію моделі процесу формування готовності учасників педагогічного процесу до кроскультурної взаємодії. Функціонування моделі відбувається відповідно до її змістовного та методичного забезпечення. Використання названих концептуальних підходів уможливує уявити процес формування готовності як систему науково обґрунтованих педагогічних дій та заходів у навчально-виховному процесі з розвитку особистісної культури учасників взаємодії в кроскультурному контексті.

Реалізація гіпотези спрямована на якісні зміни в підходах до виховання особистості щодо розвитку особистісної культури студента в кроскультурній взаємодії.

Загальна гіпотеза дослідження: кроскультурна взаємодія учасників педагогічного процесу має здійснюватися з урахуванням механізму впливу кроскультурного контексту на розвиток особистісної культури учасника взаємодії. Ефективність цієї взаємодії буде виражатися у виникненні стійких проявів в особистісній культурі учасника взаємодії, що втілюються в еталоні готовності до її здійснення.

Загальну гіпотезу дослідження конкретизовано у часткових гіпотезах, якими передбачено, що кроскультурна взаємодія учасника педагогічного процесу набуває результативності за таких умов: створення інтерактивного розвиваючого простору кроскультурної взаємодії; суб'єктність учасників педагогічного процесу; стимулювання суб'єктної активності студентів; використання іноземної мови як інструменту діалогу культур; наявність методичного забезпечення процесу формування готовності студентів до кроскультурної взаємодії.

Вперше на основі діалогічного, контекстного, аксіологічного та фасилітаційного підходів

обґрунтовано та розроблено цілісну концепцію розвитку особистісної культури учасника взаємодії в кроскультурному контексті, що відбивається в еталоні готовності до кроскультурної взаємодії; *висвітлено* положення про динамічний вплив кроскультурного контексту на взаємодію зовнішнього (соціокультурного) та внутрішнього (особистісного) контекстів учасника взаємодії; *розкрито* функціональний взаємозв'язок внутрішнього контексту особистості та її особистісної культури в умовах кроскультурної взаємодії, в площині якої нові зразки культури перетворюються в індивідуально неповторний суб'єктивний образ світу; *з'ясовано* особливості змін особистісного контексту на перетині культур; *виявлено* рівні розвитку особистісної культури: культурної сприйнятливості, кроскультурної компетентності, суб'єктності у діалозі культур; *аргументовано* доцільність вивчення кроскультурного контексту в особистісно-діяльній парадигмі; *показано*, що кроскультурна взаємодія є функцією конструктивних настанов особистості, спрямованої на розвиток особистості на основі фасилітаційної взаємодії; *визначено*, що кроскультурна взаємодія потенційно є функцією рефлексії та антиципації в інтеракції, а актуально — функцією діалогічних суб'єктних відносин учасників педагогічного процесу; *описано* механізм розвитку особистісної культури як еталона готовності до кроскультурної взаємодії; *створено* модель формування готовності учасників педагогічного процесу до кроскультурної взаємодії; *визначено* кількісні та якісні критерії готовності до такого виду взаємодії.

Крім того, *поглиблено* поняття кроскультурної взаємодії учасників педагогічного процесу як складного явища, педагогічного за змістом та соціального за формою, для якого характерними є проблематика особистості, суб'єктності, свідомості, діяльності в контексті взаємодії, а також методичні аспекти (зміст, методи); *обґрунтовано* техніку розвитку культурної сприйнятливості та виховання вчинку культурної сприйнятливості через застосування цієї техніки, методу кроскультурних інтеграторів як регуляторів поведінки та діяльності на основі інтерпретації цінностей у контексті взаємодії; *запропоновано* систему організації методик оцінювання готовності особистості до кроскультурної взаємодії. *Отримали подальший розвиток* теоретичні уявлення про діяльність і особистість як інструменти суб'єктності індивіда на перетині культур. У цілому дослідження відкриває новий напрям, що пов'язаний із розкриттям психолого-педагогічних механізмів і умов становлення та розвитку особистості в просторі взаємодії культур.

Практичне значення отриманих результатів полягає: в розробці педагогічного інструментарію дослідження ролі та механізму дії

кроскультурного контексту на розвиток особистості та залежності ефективності формування її готовності до кроскультурної взаємодії від форм взаємодії в педагогічному процесі ВНЗ; створенні конкретних рекомендацій з організації та управління кроскультурною взаємодією учасників педагогічного процесу на основі фасилітації. Запропонована модель, методика та методичний супровід цього процесу можуть бути використані для розробки нових методик і технологій навчання та виховання студентів ВНЗ. Теоретичні й емпіричні результати дослідження з кроскультурної взаємодії можуть стати змістом лекційних та практичних занять для підготовки студентів в процесі викладання гуманітарних дисциплін.

Особистий внесок автора полягає в розкритті принципів дослідження кроскультурної взаємодії як складного багатоаспектного інтегративного явища; побудові цілісної концепції кроскультурної взаємодії учасників педагогічного процесу, вивченні її механізмів здійснення, обґрунтуванні положення про кроскультурний контекст як феномен кроскультурної взаємодії; розробці типології вчинків, поведінкових моделей та інтеракцій, використання ціннісних вимірів культур для інтерпретації контексту взаємодії культур, принципів організації та управління кроскультурною взаємодією учасників педагогічного процесу, алгоритму діяльності викладача-фасилітатора.

Результати дослідження підтвердили обґрунтованість висунутої гіпотези, а також свідчать про досягнення поставленої мети, вирішення поставлених завдань, що дає підставу для таких висновків:

1. Визначено сутність понятійно-категоріального апарату дослідження, а саме змістовні характеристики понять: «*кроскультурна взаємодія*», яке розуміється як свідомий і динамічний процес взаєморозуміння та створення смислу в ході здійснення учасниками діалогу різновиду взаємозалежних і взаємозумовлених видів діяльності, що сприяє їхньому взаємозбагаченню та розвитку. Ця взаємодія створює особливе поле спілкування й здійснюється за допомогою новоутворень в індивідуальному полі взаємодіючих сторін та є каталізатором особистісного розвитку учасників взаємодії; «*кроскультурний контекст*» — модель діалогу культур і механізм розвитку особистості на перетині культур, що запускає зустрічний рух внутрішнього (особистісного) та зовнішніх (соціокультурних) контекстів; «*кроскультурність*» розглядається як особистісна якість — «посередник між культурами», що виникає в результаті розкриття індивідуального, особистого, ментально різного, національно-специфічного на основі діалогу з новою культурою; «*кроскультурна взаємодія учасників*

педагогічного процесу» розуміється як педагогічний феномен, специфіка якого полягає в діалозі між суб'єктами педагогічного процесу, кроскультурній спрямованості навчання та виховання, що спричиняє зміни в їх особистісній сфері і має наступні характеристики: 1) бінарність взаємодії передбачає існування двох ліній взаємодії — «Я — Ми» і «Я — Ми — Інший» на основі ототожнення позицій за умови збереження суб'єктної позиції кожного учасника взаємодії; 2) кожна лінія взаємодії проектується на соціум і особистість у практичній діяльності; 3) взаємодія характеризується ціннісним ставленням до її контексту, до партнера з урахуванням моральної відповідальності його учасників за результати своєї діяльності; 4) якості «посередника діалогу культур» набуваються в реальних умовах діяльності в педагогічному процесі ВНЗ на основі набуття його суб'єктами досвіду на перетині культур. При цьому сукупність способів діяльності, значущих настанов, здібностей, умінь і навичок перетворюється (коригується) і закріплюється у вигляді особистісних якостей і особливостей індивідуально маркованої діяльності учасників педагогічного процесу. У цьому аспекті готовність до здійснення кроскультурної взаємодії є динамічною системою особистісних властивостей людини; 4) характер і способи організації взаємодії учасників педагогічного процесу в кроскультурному контексті визначають його ефективність, а отже, й потенційну успішність діяльності особистості на перетині культур [1].

2. Обосновано концепцію дослідження на методологічному, теоретичному та практичному рівнях. На основі концептуальних підходів сформульовано гіпотезу дослідження: кроскультурна взаємодія учасників педагогічного процесу має здійснюватися з урахуванням механізму впливу кроскультурного контексту на розвиток особистісної культури учасника взаємодії. Ефективність цієї взаємодії буде зумовлювати виникнення стійких проявів в особистісній культурі учасника взаємодії, що виражаються як еталон готовності до її здійснення [9].

3. Визначено критерії та показники готовності учасників педагогічного процесу до кроскультурної взаємодії: позитивна взаємодія (позитивна етнокультурна ідентичність, низький рівень етноцентризму, толерантність, емпатійність, адаптивність до інших культур), продуктивна участь (культурна обізнаність, комунікативні вміння, стратегії мислення в кроскультурній взаємодії, уміння соціально-ціннісної поведінки), полісуб'єктність взаємодії (суб'єктність викладача, суб'єктна позиція студента, фасилітаційна компетентність педагога в організації кроскультурної взаємодії, партисипативність). Визначено рівні готовності до кроскультурної взаємодії (високий, середній, низький): за гносеологічним

компонентом — концептуальний, світоглядний, репрезентативний; за аксіологічним — стійкий, нестійкий, невизначений; за праксеологічним — креативний, продуктивний, репродуктивний.

Для оцінювання показників критеріїв готовності учасників педагогічного процесу до кроскультурної взаємодії запропоновано структурну організацію методик оцінювання готовності, що дозволила відслідковувати, оцінювати та коригувати розвиток певних особистісних характеристик у ході їх формування.

4. Розроблено й обґрунтовано модель формування готовності учасників педагогічного процесу до кроскультурної взаємодії. Вона представляє власне модель розвитку особистісної культури учасника взаємодії у вигляді еталону готовності до кроскультурної взаємодії, а також модель безпосереднього процесу, що відтворюється у вигляді інноваційної методики, завдяки якій можна наблизитися до визначеного еталону [4; 10].

Модель реалізується в цільовій, теоретичній, технологічній, процесуальній, рефлексивній, змістовно-результативній площинах. Структурні площинні моделі об'єднані метою (досягнення стану особистісної культури учасника взаємодії, що знаходить свій вияв у стандарті готовності до її здійснення), педагогічними умовами (створення інтерактивного розвиваючого простору кроскультурної взаємодії; суб'єктність учасників педагогічного процесу; стимулювання суб'єктної активності студентів; використання іноземної мови як інструменту діалогу та культур; наявність методичного забезпечення процесу формування готовності студентів до кроскультурної взаємодії) і результатом діяльності (сформована готовність до кроскультурної взаємодії, що проявляється в розвитку особистісної культури суб'єкта взаємодії на рівнях: позитивної етнокультурної ідентичності, розвиненої культурної сприйнятливості та кроскультурної компетентності).

Встановлені критерії готовності до кроскультурної взаємодії відображають абстрактний (теоретичний) рівень опису розвитку проявів особистісної культури на рівнях культурної сприйнятливості, кроскультурної компетентності, суб'єктності в діалозі культур. Ці прояви особистісної культури використовуються як індикатори стану готовності особистості до кроскультурної взаємодії.

5. Визначено та обґрунтовано методичні засади формування готовності учасників педагогічного процесу до кроскультурної взаємодії: зміст, форми та способи здійснення цього процесу. Її специфіка полягає в скерованості на саморозвиток учасників педагогічного процесу, взаємозалежність їх внутрішніх змін; гуманістичну духовну спрямованість міжособистісної

взаємодії; валідність; послідовність; результативність. Фасилітаційна взаємодія учасників педагогічного процесу створює умови для попереднього конструювання внутрішньої програми особистості в здійсненні взаємодії між культурами, надає процесу кроскультурної взаємодії спрямованого характеру пізнання нової культури, формування ціннісного ставлення, стратегій поведінки та діяльності. Її мета полягає в наданні допомоги студентам в отриманні розуміння та знання культурного контексту на основі власного досвіду з мінімізацією можливих і потенційних проблем взаємодії. Запропонований алгоритм діяльності педагога-фасилітатора сприяє вирішенню цього завдання [3; 5; 6; 7; 8].

Методи тренінгів, культурних інтеграторів, веб-квестів (проектної діяльності з використанням ІКТ) визнано провідними під час організації процесу формування готовності до кроскультурної взаємодії.

Частиною спроектованої методики стала підготовка викладачів до організації та управління кроскультурною взаємодією на основі занять науково-практичного семінару «Школа культур», організованого на основі моделі ALACT (педагогічної рефлексії).

6. Підготовлене методичне забезпечення процесу формування готовності учасників педагогічного процесу до кроскультурної взаємодії базується на розширенні поля соціокультурного контексту у взаємодії: від введення нового спецкурсу (курсу) «Основи теорії та практики кроскультурної взаємодії», зміною підходу до викладання існуючих курсів («Фасилітація кроскультурної взаємодії» як частини курсу «Методика і технологія викладання фахових дисциплін (іноземна мова)»), використання міжпредметних зв'язків блоку гуманітарних предметів, до створення інтерактивного віртуального середовища взаємодії культур на основі використання ІКТ (Інтернет-сайт) [3; 5; 6; 7; 8].

7. Дослідно-експериментальним шляхом перевірено ефективність розробленої моделі та методики формування готовності учасників педагогічного процесу до кроскультурної взаємодії. Засвідчено можливість забезпечення визначених педагогічних умов формування готовності до кроскультурної взаємодії. Згідно з результатами визначення рівнів сформованості готовності до кроскультурної взаємодії респондентів контрольної та експериментальної груп, наприкінці формувального етапу експерименту доведено ефективність запропонованої моделі та методики: в експериментальній групі високий рівень сформованості готовності до кроскультурної взаємодії діагностовано у 47,9 % студентів (на констатувальному етапі — 19 %), середній — у 48,5 % (на констатувальному етапі — 36,5 %), низький — у 3,4 % (на констатувальному

етапі — 44,5 %). Відповідно число студентів із високим рівнем готовності збільшилося на 28 %, із середнім — на 12 %, зменшилася кількість студентів із низьким рівнем готовності (на 41,1 %).

Серед студентів контрольних груп в умовах традиційної організації навчально-виховного процесу спостерігаються позитивні, але не вірогідні зміни рівнів сформованості готовності до кроскультурної взаємодії. Відбулися певні трансформації, які виражаються в таких показниках: кількість респондентів із низьким рівнем готовності зменшилася на 10,2 %, число студентів із високим рівнем готовності зросло на 6,8 %. Незначно зросла кількість студентів у контрольних групах із середнім рівнем готовності (на 3,3 %). Висока позитивна динаміка рівнів сформованості готовності до кроскультурної взаємодії учасників педагогічного процесу ВНЗ свідчить про ефективність запровадженої моделі та методики.

Високий рівень фасилітаційної компетентності викладачів в організації та управлінні кроскультурною взаємодією виявлено у 42 % викладачів (на констатувальному етапі — 13,33 %), середній — у 53,33 % (на констатувальному

етапі — 69,33 %), низький — у 4 % (на констатувальному етапі — 17,33 %). Зменшення кількості викладачів із середнім рівнем пояснюється тим, що в кінці формувального етапу експерименту вони перейшли на більш високий рівень фасилітації кроскультурної взаємодії.

Отже, реалізація в навчально-виховному процесі теоретико-концептуальної моделі, методики та методичного забезпечення процесу формування готовності учасників педагогічного процесу до кроскультурної взаємодії стала причиною стійких змін в особистісній культурі учасників кроскультурної взаємодії, що підтверджується позитивною динамікою її проявів на рівні готовності до кроскультурної взаємодії.

Зважаючи на те, що проведене дослідження не висчерпує всіх аспектів вирішення проблеми кроскультурної взаємодії учасників педагогічного процесу, перспективним вважаємо пошук психолого-педагогічних механізмів і умов становлення та розвитку особистості в просторі взаємодії культур, а також і нових напрямів ефективної організації педагогічного процесу щодо виховання особистості-«посередника діалогу культур».

ДЖЕРЕЛА

1. Кроскультурна взаємодія: теорія, методологія, практика: монографія / за заг. ред А.К. Солодкої. — Миколаїв : Іліон, 2014. — 204 с.
2. Солодка А.К. Основи теорії і практики кроскультурної взаємодії: навчально-методичний комплекс / А.К. Солодка. — Миколаїв : Іліон, 2014. — 36 с.
3. Солодка А.К. Алгоритм фасилітуючої діяльності преподавателя в организации кроскультурного взаимодействия / The European Scientific and Practical Congress "Global scientific unity 2014". Scientific and practical edition: Prague (Czech Republic), 26-27-th of September 2014. — Publishing Center of The International Scientific Association "Science and Genesis", Copenhagen, 2014. — № 4 — P. 43–47.
4. Солодка А.К. Кроскультурний інтегратор: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / А.К. Солодка. — Миколаїв : Іліон, 2014. — 36 с. — (З електронним додатком).
5. Солодка А.К. Фасилітація кроскультурної взаємодії: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / А.К. Солодка. — Миколаїв : Іліон, 2014. — 228 с.
6. Solodka A.K. Cross-cultural interaction in higher education / Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik Dialog der Sprachen — Dialog der Kulturen Die Ukraine aus globaler Sicht. Munchen 27–29 October. — Munchen — Berlin: Verlag Otto Sagner, 2010. — С. 277–285.
7. Solodka A.K. Theoretical backgrounds of cultural assimilator and its usage in cross-cultural education / European Applied Sciences, 2013. — № 4. — P. 88–91.
8. Solodka A.K. Development of cross-cultural training / Science and education a new dimension. Pedagogy and psychology, 2013. — vol. 3 — P. 31–37.
9. Solodka A.K. Personality Characteristics as Predictors of Affective Availability to Interact Across Cultures / Arab World English journal, 2013. — Volume 4 — Number 2. — P. 213–219.
10. Solodka A.K. Formation the availability of pedagogical process participants to interact across cultures: model and methodic / British journal of Science, Education and Culture, 2014. — № 1 (5) (January–June). — London, 2014. — P. 46–52.

REFERENCES

1. Kroskultura vzaïemodii: teoriia, metodolohiia, praktyka: monografiia / za zahalnoi redaktsiiei A.K.Solodkoi. — Mykolaiv : Ilion, 2014. — 204 s.
2. Solodkaya A.K. Sistema kriteriyev, faktorov, pokazateley i urovney gotovnosti uchastnikov pedagogicheskogo protsessa k kroskulturnomu vzayemodeystviyu / Tendetsii rozvytku vishchoi osvity v Ukraini: yevropeyskyi vektor: Materialy mizhnarodnoiï naykovo-practychnoi konferentsii, Yalta: RVNZ KGU, 2013. — Ch.1. — S. 157–164.
3. Solodka A.K. Osnovy teorii i praktyky kroskulturnoiï vzayemodii: navchalno-metodychnyi kompleks / A.K.Solodka. — Mykolaiv: Ilion, 2014. — 36 s.
4. Solodka A.K. Teoretyko-metodychni zasady formuvannia hotovnosti uchshnykiv pedahohichnoho protsesu do kroskulturnoi vzaïemodii / Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta ychnivskoi molodi: zb. prats. — Kyrovograd : Imeks — LTD, 2014. — Vup.18, kn.2. — S. 270–280.
5. Solodka A.K. Kroskulturnyi integrator: navchalno-metodychnyi posibnik dlia studentiv vushchyh navchalnykh zakladiv / A.K.Solodka. — Mykolaiv : Ilion, 2014. — 36 s.
6. Solodka A.K. Fasilitatsia kroskulturnoi vzaïemodii: navchalno-metodychnyi posibnik dlia studentiv vyshchyh navchalnykh zakladiv / A.K.Solodka. — Mykolaiv : Ilion, 2014. — 228 s.
7. Solodka A.K. Theoretical backgrounds of cultural assimilator and its usage in cross-cultural education / European Applied Sciences, 2013. — № 4. — P. 88–91.
8. Solodka A.K. Development of cross-cultural training / Science and education a new dimension. Pedagogy and psychology, 2013. — vol. 3 — P. 31–37.
9. Solodka A.K. Personality Characteristics as Predictors of Affective Availability to Interact Across Cultures / Arab World English journal, 2013. — Volume 4 — Number 2. — P. 213–219.
10. Solodka A.K. Formation the availability of pedagogical process participants to interact across cultures: model and methodic / British journal of Science, Education and Culture, 2014. — №1 (5) (January-June). — London, 2014. — P. 46–52.

Рецензент — кандидат педагогічних наук, доцент Т.О. Мороз

Прийнято до друку — кандидат педагогічних наук, доцент Н.О. Терентьєва (березень 2015)

УДК378:[070+001.102]

Я.С. Фруктова,

доцент кафедри теорії та історії педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук, доцент, докторант

ДО ПРОБЛЕМИ ВІДБОРУ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ЖУРНАЛІСТИКИ ТА ІНФОРМАЦІЇ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ

Фруктова Я.С.

ДО ПРОБЛЕМИ ВІДБОРУ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ЖУРНАЛІСТИКИ ТА ІНФОРМАЦІЇ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ

У статті розглядаються теоретико-методологічний та практичний аспекти проблеми відбору змісту професійної підготовки фахівців з журналістики та інформації. Обґрунтовано необхідність фундаменталізації змісту професійної освіти завдяки генералізації знань, об'єднанню програмного матеріалу навколо фундаментальних ідей, законів, понять конкретної науки. Автором наведено фрагмент програми інтегрованого курсу «Комунікаційні технології», окреслено мету, завдання, зміст та проблемну технологію його викладання.

Ключові слова: професійна підготовка, фундаменталізація змісту освіти, інтегрований курс, проблемне навчання.

Fruktova Ya.S.

TO THE PROBLEM OF CONTENT SELECTION OF SPECIALISTS' PROFESSIONAL TRAINING IN JOURNALISM AND MEDIA: THEORETICAL, METHODOLOGICAL AND PRACTICAL ASPECTS

The article discusses theoretical, methodological and practical aspects of problem of the content selection of specialists' professional training in journalism and media. It justifies necessity of fundamentalization